

Sepsi Enikő
Istenfogalom Simone Weilnél

Abstract: Simone Weil's Concept of God.

Simone Weil followed the journey of her thought in an assent to faith, in particular after her mystical experiences. Her intellectual, poetic and experiential languages are so closely intertwined that she cannot escape a spiritual language that turns back on itself. "God is not that which is made manifest through words, but that by which words are made manifest."¹ Her work brings us to the point of intersection between philosophy of religion, theology and mysticism.

The texts about necessity found in Intimations of Christianity show the fusion, in her thinking, of Greek philosophy (the mythology, Plato, the Pythagorean tradition) and Christianity. The concept of beauty, in a Neoplatonic understanding, encounters, in a paradoxical manner, the beauty of God entering Creation (in the form of his Son) in the Incarnation: "Beauty is something to be eaten; it is food. If we are going to offer the people Christian beauty purely on account of its beauty, it will have to be as a form of beauty which gives nourishment."² Beauty is equated with the necessary relations that are found in creation. The distanced beauty of Gravity and Grace ("Distance is the soul of the beautiful") becomes a flesh-and-blood reality in L'Enracinement (The Need for Roots), where we receive beauty in the form of the body of Christ in the Eucharist. The beauty of the world is therefore not an illusion to beauty, but Beauty itself has come down, was made incarnate and became our food when God, as Power, separated Himself from the love incarnate in Creation (that past is the continuous present of the Passion which is reproduced ceaselessly as a praesens perfectum perpetuum). Her mystical experience in 1938 leads her to a deeper understanding of misfortune (malheur) differentiated from temporary suffering (souffrance). (In Attente de Dieu Weil says: „Cette expérience m'a permis par analogie de mieux comprendre la possibilité d'aimer l'amour divin à travers le malheur. Il va de soi qu'au cours de ces offices la pensée de la Passion du Christ est entrée en moi une fois pour toutes.") Happiness reinforces elements of eternity, misfortune and suffering emphasize temporary aspects of our lives, Simone Weil states.

Tanulmányom azt vizsgálja, Simone Weil istenfogalma és istenélménye miként nyújtja a görög filozófia (a görög mitológia, Platón, valamint a püthagoreusok) és a kereszténység gondolatrendszerének termékeny ötvözését a vallásfilozófia (a valláskritika), a teológia és a misztika határterületein.

Az ontológiai értelemben, *praesens perfectum continuum*ként felfogott Passió, Atya és Fiú elszakadása egymástól Simone Weil felfogása szerint a teremtéssel kezdődött. Isten mint hatalom elválik a teremtésben testet öltött szeretettől.³ Simone Weil platonista, neoplatonista alapon álló szépségfogalma termékeny együttthatásba kerül a teremtésben szeretetként

¹ OC VI.4 (*La connaissance surnaturelle*), 926.

² Simone Weil, *L'Enracinement* in Id., *Oeuvres*, Paris, Quarto Gallimard, 1999, 1084. Translated into English as *The Need for Roots*, trans. Arthur Wills, London, Routledge and Kegan Paul, 1952, 90.

³ Simone Weil: *La Connaissance surnaturelle*, Collection Espoir, Paris, Gallimard, 1950, 67, 83, 264.

alászálló Isten, vagyis az Inkarnáció által megjelenő szépséggel: „La beauté est quelque chose qui se mange; c'est une nourriture. Si l'on offrait au peuple la beauté chrétienne simplement à titre de beauté, ce devrait être une beauté qui nourrit” – írja a *Begyökerezettségben*. („A szépség olyasvalami, amit megesszünk; ennyivaló. Ha a népnek a szépséget szépségként ajánlanánk fel, akkor az a szépség táplálna.”) A *Kegyelem és nehézkedésben* hangsúlyos „távolságban” megélt szépség („A távolság a szépség lelke”⁴, illetve „A várakozás és a tekintet a szépségnek megfelelő attitűd”⁵) a *Begyökerezettségben* hús-vér valósággá válik: a szépséget úgy vesszük magunkhoz, mint az úrvacsorát, Krisztus testét. A világ szépsége tehát nem pusztán utalás a Szépre, hanem a Szépség maga alászállt, testet öltött, s eledelünké vált, amikor Isten mint hatalom elvált (és ez a múlt idő a passió folyamatos jelene) a teremtésben testet öltött szeretettől.

A Teremtő és a teremtett világ közötti átjárhatóságot az önmagát autonómnak tételező én akadályozza, mert az időben és térben élő emberek kikerülhetetlenül önnön víziójuk, képzeletük középpontjában találhatóak, mely a tiszta értelemmel ellentétben – aminek nincs középpontja – tévhiteteket dédelget, és ezek közül a legalapvetőbb az autonóm létezés maga. A kegyelem hatásaként a magát autonómnak tételező „én” lassanként eltűnhet (ez a teremtés ellentéte, vagyis dekreáció, visszateremtés).

Que je disparaisse afin que ces choses que je vois deviennent, du fait qu'elles ne seront plus choses que je vois, parfaitement *belles* [nous soulignons]. Je ne désire nullement que ce monde créé ne me soit plus sensible, mais que ce ne soit plus à moi qu'il soit sensible. À moi, il ne peut dire son secret qui est trop haut. Que je parte, et le créateur et la créature échangent leurs secrets.⁶ („El kell tűnnöm, hogy azok a dolgok, amelyeket látok, épp azáltal, hogy többé nem lesznek általam látott dolgok, tökéletesen széppé váljanak. Egyáltalán nem arra vágyódom, hogy ez a teremtett világ ne legyen számomra érzékelhető, hanem arra, hogy többé ne az én számomra legyen érzékelhető. Nekem nem vallhatja meg titkát, mert az nagyon magasztos. El kell mennem, akkor a teremtő és a teremtmény beavatják egymást titkaikba.”)⁷

Az én két francia megfelelője, vagyis a „moi” és a „je” közötti különbségtétel a korai Weil-írásokban, mint azt Vető Miklós is kiemeli, a kanti numenális és fenomenális én közötti különbségtétellel egyezik, de a későbbi írásokban a két szóhasználat tökéletesen felcserélhető. A fenti idézetben is megjelenő szépség a *Kereszténység előtti sejtelmekben* összekapcsolódik

⁴ „La distance est l'âme du beau.” (Uő.: *La Pesanteur et la grâce*, Paris, Plon, 1988, 170.)

⁵ „Le regard et l'attente, c'est l'attitude qui correspond au beau.” (Uo., 170.)

⁶ Simone Weil, „Effacement”, in Uo., 53.

⁷ Simone Weil: Elállni az útból, in Uő.: *Jegyzetfüzet II*, Új Mandátum, 1994, 32.

a Jóval, sőt alárendelődik annak, tudniillik a szépség Isten személytelen mosolya a teremtésben.⁸ A mosoly primátusa pedig nem más, mint a Jó primátusa a szépségen.

Simone Weil Platón *Timaios*zához írt két kommentárja (*Intuitions pré-chrétiennes*, ill. *La Source grecque*) közül *A kereszténység előtti sejtelmek* idézi Weil saját francia fordításában a *Timaios* alkotásra vonatkozó passzusát:

Tout ce qui se produit vient nécessairement d'un auteur. Il est tout à fait impossible que sans auteur, il y ait production. Quand l'artiste regarde vers ce qui est éternellement identique à soi-même et que, s'y appliquant comme à un modèle, il en reproduit l'essence et la vertu, de la beauté parfaite est ainsi nécessairement accomplie. S'il regarde vers ce qui passe, si son modèle passe, ce qu'il fait n'est pas beau. („Minden alkotásnak van szerzője. Nincs alkotás szerző nélkül. Amikor a művész arra néz, amely örökké azonos önmagával, s azt modellként alkalmazza, újraalkotja annak lényegét és erejét, tökéletes szépség jön szükségszerűen létre. Ha a mulandóra tekint, ha modellje mulandó, nem lesz szép, amit alkot.”)⁹

Ebben az idézetben az alkotás kétféle modelljét különbözteti meg: ha a művész (mert minden alkotásnak van szerzője) az önmagával örökké azonosra tekint modellként, akkor annak lényegét és erejét, vagyis tökéletes szépségét reprodukálni tudja; ám ha tekintete a mulékonyra/múlóra irányul mint modellre, akkor az, amit csinál, nem lesz szép.

Egy szép alkotás recitálása az ima erejével bír, miként az Simone Weil második misztikus élménye esetén történt a solesmes-i bencés apátságban 1938-ban, a Virágvasárnap és Húsvét közötti időszakban. Weil azt írja az *Attente de Dieu* „Lelki Önéletrajz” címet viselő levelében, hogy erős fejfájása ellen küzdve, teljes figyelmét a gregorián énekekre fordítva olykor sikerült elszakadnia testi fájdalmaitól. Egy angol katolikus férfi, akinek az áldozás utáni fénylő tekintete megragadta, megismertette vele a 17. sz. metafizikus költő, George Herbert „Love (III)” c. versét. Egy másik alkalommal teljes figyelmével, lelke teljes odaadásával kezdte el a mise alatt ismételni a verset. „Je croyais le réciter seulement comme un beau poème, mais à mon insu cette récitation avait la vertu d'une prière. C'est au cours d'une de ces réceptions que, comme je vous l'ai écrit, le Christ lui-même est descendu et m'a prise.”¹⁰ Vagyis a versmondás az ima erejével bírt, a szöveg szépségére fordított figyelemnek köszönhetően a szöveg a transzcendens Másik csatornájaként funkcionált. Persze az sem elhanyagolható körülmény, hogy a vers témáját tekintve is szakrális, hiszen a lírai én hezitálását jelzi a Szeretettel történő eucharisztia, úrvacsoravétel vonatkozásában. „Love bade me welcome: yet

⁸ Uő.: *Intuitions pré-chrétiennes*, Paris, Fayard, 1985 (1951), 38.

⁹ Uo., 22.

¹⁰ Simone Weil: *Attente de Dieu*, La Colombe, Editions du Vieux Colombier, 1950, 37-38.

my soul drew back” – kezdi Herbert a verset, míg végül is belép a verset tartalmazó kötet címéül szolgáló templomtérbe (*The Temple*): „You must sit down, says Love, and taste my meat:/So I did sit and eat.”¹¹ Másutt ezt a verset is a tökéletes vers példajaként említi, ti. „amelynek van eleje és vége, és hossza (*durée*), mely az örökkévalóság képe.”¹² Simone Weil kiemeli, hogy soha nem olvasott korábban misztikusokat, és nem is hitt ember és Isten közvetlen találkozásának lehetőségében.

Herbert *Love* c. versének olvasásakor történt misztikus élményét követi a *Pater* görögül való olvasása, amelyet a tér kinyílása, s olykor Krisztus jelenléte kísér („Parfois aussi, pendant cette récitation ou à d’autres moments, le Christ est présent en personne, mais d’une présence infiniment plus réelle, plus poignante, plus claire et plus pleine d’amour que cette première fois où il m’a prise.”¹³). A saját élményétől való intellektuális ódzkodása vezeti Simone Weilt arra felismerésre, hogy Platón nagy misztikus volt, hiszen nem lehet eléggé ellenállni Istennek, ha azt az igazságszomj miatt tesszük: „Le Christ aime qu’on lui préfère la vérité, car avant d’être le Christ il est la vérité.”¹⁴ Majd így folytatja: „Ha elfordulunk tőle, hogy az igazság felé haladjunk, nem fogunk messzire jutni anélkül, hogy a karjaiban ne találánánk magunkat. Ezután éreztem meg, hogy Platón nagy misztikus volt, hogy az Íliász keresztény fényben fürdik, és Dionüszosz és Osiris bizonyos értelemben Krisztus maga; s szeretetem ettől megduplázódott.”¹⁵

A Szentháromság második személyéhez Simone Weil *A kereszténység előtti sejtelmek* c. művének (*Intuitions pré-chrétiennes*) „Isten alászállása” c. fejezetében („Descente de Dieu”) a szükségszerűség társul, melyre hol a(z el)rendezőként, hol a Világ Lelkeként tekint. „A világ lelke nem más, mint a személyként felfogott világ rendje.”¹⁶

¹¹ Katy Wright-Bushman idézi in *A Poetics of Consenting Attention: Simone Weil’s Prayer and the Poetry of Denise Levertov*, in *Christianity and Literature*, Vol. 62, no. 3 (Spring 2013), 376. Eredeti szöveg: „Love (III)”, in George Herbert: *The Complete English Works*, ed. Ann Pasternak Slater, New York, Everyman’s Library, 1995, 184.

¹² Simone Weil: *Œuvres complètes VI. 1. (Cahiers 1933-septembre 1941)*, Paris, Gallimard, 1994, 224. „Exemples de poèmes parfaits, i.e. ayant un commencement et une fin, et une durée qui soit l’image de l’éternité. Il y en a peu. (...) « Love » de Herbert. Marlowe peu-être : « Come live with me and be my love ». Vö. Uo., 342: „Poésie. Images et mots qui reflètent l’état sans images et sans mots. Musique. Sons qui reflètent l’état sans sons. (...) Reflètent du seul fait qu’il suivent.” („Költészet. Olyan képek, amelyek a képek és szavak nélküli állapotot tükrözik. [...] Csak azért tükrözik, mert követik.”)

¹³ Uő.: *Attente de Dieu*, i. m., 41.

¹⁴ Uo., 38, továbbá „Krisztus maga az igazság.” (Uo., 46.)

¹⁵ Uo., 39.

¹⁶ {Simone Weil a szükségszerűségről}, in Gutbrod Gizella–Sepsi Enikő (szerk.): *Simone Weil – filozófia, misztika, esztétika*, Budapest, Gondolat, 2011, 15.

Mivel a szükségszerűség közvetít Isten és az anyag között, Isten akaratát úgy érzékeljük, mintha a szükségszerűséghez és az anyaghoz két, egymástól különböző módon kapcsolódna. Ez a különbség az emberi képzelet számára – óhatatlanul csökevényes módon az ősi káosz mítoszában fejeződik ki, ahol Isten rendet teremt, abban a mítoszban, amelyet tévesen vetettünk az antik bölcsesség szemére, és amelyre a Teremtés könyve is utal. A különbség úgy is jelezhető, ha a szükségszerűséget a Szentháromság második személyéhez társítjuk, melyre hol (el)rendezőként, hol a Világ Lelkeként tekintünk. A világ lelke nem más, mint a személyként felfogott világ rendje.¹⁷ (...)

A Világ Lelke, Simone Weil további gondolatmenete szerint, Isten egyszülött Fia,¹⁸ vagyis a *Lakoma* főtémája, maga a Szeretet (Ti. „az az istenség, aki ezt a nevet hordozza”).¹⁹

A dekreációba való beleegyezés pedig az isteni szeretet, Isten lelke bennünk. „A vak engedelmesség az anyag inerciája, mozdulatlan tehetetlensége, mely képzeletünk számára jól megjeleníthető az egyszerre ellenálló és cseppfolyós elem, a víz képével. Abban a pillanatban, amikor beleegyezzünk az engedelmességbe, víztől és szellemtől születünk. Ettől kezdve csak szellemből és vízből álló lények leszünk.”²⁰ Ebben az engedelmes állapotban válunk *imitatio Christi*-ként weili értelemben médiummá, közvetítővé. Ugyanakkor hangsúlyozza:

(...) Amennyiben megengedett nekünk Krisztus utánzása, annyiban miénk az a kiváltság, hogy bizonyos fokig közvetítők lehetünk Isten és saját teremtése között.

De Krisztus a közvetítés maga, a harmónia maga. Philolaosz mondta: ‘A nem egy fajtájú, természetű vagy rendű dolgokat lakat alatt kell tartsa egy olyan harmónia, mely képes őket egy egyetemes rendben megtartani.’ Krisztus ilyen lakat, mely együvé zárja a Teremtőt és a teremtést. Mivel az ismeret a lét tükörképe, Krisztus éppígy az ismeret kulcsa. ‘Jaj néktek, törvénytudók, mert elvettétek a tudománynak kulcsát.’²¹ Ez a kulcs ő maga volt, kit az őt megelőző századok előre szerettek, és akit a farizeusok megtagadtak, s halálra vetettek.²²

¹⁷ Uo., 15.

¹⁸ Uő.: *Intuitions pré-chrétiennes*, i. m., 25.

¹⁹ Uo., 41. Itt hadd hívjam fel a figyelmet a Szentháromság-képpel való párhuzamosságra, melyet Mallász Gittának *Dialogues avec les anges* c. könyvének magyar fordításában találtam, egy 1943-as dialógusban (közel egyidőben Weil megfogalmazásaival):

„Mit értünk Szentháromságon?

Tebenned van, ha hiszel.

Teremtő – az Atya.

Teremtett világ – a Fiú.

És a híd – a Szentlélek.

Valójában – Egy.”

(*Az angyal válaszol*, lejegyezte Mallász Gitta, Budapest, Fekete Sas, 2010, 121.)

²⁰ {Simone Weil a szükségszerűségről}, i. m., 26.

²¹ Lukács 11:52 (Károli Gáspár fordítása). Simone Weil francia szövegében a „tudomány” helyett az „ismeret” (connaissance) szó szerepel. – *A ford.*

²² {Simone Weil a szükségszerűségről}, i. m., 27.

A matematikus báty árnyékában a matematika és a geometria iránt komolyan érdeklődő Simone Weil sajátos filozófiai képként használja a Thalész-tételt,²³ s az ennek kapcsán leírt körkörös mozgás képét kiterjeszti a Szentháromságra:

Másrésről a körkörös mozgás, ha nem egy pontot, hanem egy önmagán forgó kört képzelünk el, a Szentháromság életét alkotó örökkévaló tett, cselekvés tökéletes képe. Ez a mozgás egy változás nélküli művelet, mely önmagára hajlik vissza. A kör által körülzárt átmérőn föl-le járó pont periodikus mozgása az itteni lét alakulásának képe, egymás utáni és ellentétes szélsőértékek, a mozdulatlan és a cselekvés közben meglévő egyensúly változó kifejeződése. Ez az 'élet-út' az isteni lét kivételése itt lent. Ahogy a kör körbezárja az átmérőn mozgó pontot, úgy jelöli ki Isten minden itteni 'élet-út' végét. Ahogy a Biblia mondja: gátat szab a tenger hullámainak. A kör pontját az átmérővel összekötő merőleges egyenes szakasz az alakzatban közvetítő a kör és az átmérő között; miközben a mennyiségek szempontjából mint mértani középarány közbenjáró az átmérő két része között, melynek mindkét vége pontszerű. Ez az Ige²⁴ képe. Általában véve a kör szükséges minden mértani közép megszerkesztéséhez olyan mennyiségek között, melyek viszonya nem egy négyzetre emelt racionális szám; a mértani közepet mindig a kör egy pontját az átmérővel összekötő merőleges adja. Ha a merőlegest a másik oldalon meghosszabbítjuk, akkor egy körbe írt keresztet kapunk. Ha a tagok, melyeknek mértani közepét keressük, egy a kettőhöz arányban állnak, akkor bizonyítható, hogy egyetlen egész szám sem lehet megoldás, mert egyszerre kellene párosnak és páratlannak lennie. Így elmondhatjuk, hogy a mértani közepet alkotó mennyiség, mely egyben a merőleges szakasz hossza, egyszerre páros és páratlan. A püthagoreusok a páros és páratlan közötti ellentétre mint a természetes és természetfölötti ellentétére tekintettek, mert a páratlan az egységgel rokon.²⁵

A végtelen végesben való jelenlétébe, valamint a természetes és a természetfölötti püthagoreus alapokon álló megkülönböztetésébe Simone Weil tomista gondolatokat is beleépít. Maurice Blondel (1861-1949) viszi majd tovább ezt a megkülönböztetést, rávilágítva a mediáció jelentőségére.²⁶ Simone Weil gondolatrendszerében – e helyütt is – a görög filozófia és a keresztény kinyilatkoztatás lép egységre, sőt, éppen ebből a szempontból kiemelkedőek a *Kereszténység előtti sejtelmek* kötet eddig idézett szöveghelyei. A gondolkodás, pontosabban az intellektuális figyelem mediálni próbál a létező és a szellem

²³ „Amikor azt a tulajdonságot szemléljük, mely a kört az ugyanazon átfogóval rendelkező derékszögű háromszögek csúcsainak helyévé teszi {Thalész-tétel}, és ezzel egy időben elképzelünk egy pontot, mely a kör kerületén mozog, és azt a pontot rávetítjük az átmérőre, a szemlélődés igen messzire kiterjedhet lefelé és felfelé is. A két pont mozgásainak összefüggése – az egyik mozgás körkörös, a másik periodikus – magában rejtje a körkörösnek a periodikusba, és fordítva történő összes átalakulásának lehetőségét, melyek technikánk alapjai. Ez teszi képessé a köszörűt, hogy megköszörülje a késeket.”

²⁴ Görögül *logos*, latinul *ratio* (ész, értelem, arány, viszony, lényeg) vagy *verbum* (ige, szó, beszéd). Simone Weil itt a „Verbe” szót használja. (A ford.)

²⁵ {Simone Weil a szükségszerűségről}, i. m., 22-24.

²⁶ Emmanuel Gabellieri: *Etre et don*, Louvain-Paris, Editions Peeters, 2003, 331. Vö.: Maurice Blondel: *L'Action, essai d'une critique de la vie et d'une science de la pratique*, Paris, Alcan and Presses Universitaires de France, 1893.

között, mert az ismeret, a gnózis, a megismerés a numenális valóság szimbolizációja. A gondolkodás analógiás (mint a fenti idézetből is látszik), de az analógián alapuló megismerés nem ad teljes ismeretet a létezőről, csak a Közvetítő segítségével: a létező analógiáját valóságossá kell tenni, vagyis „meg kell hosszabbítani” egy krisztológiai analógiával: „Istenben az általános és az egyedi ugyanaz. Itt lent harmóniában vannak kulcsra zárva. Ez a harmónia az Inkarnáció.”²⁷ Krisztus pedig az Ige, a teremtés princípiuma. Vagyis idelelt nincs a létezőnek semmiféle realitása, igazsága transzcendens Mediáció nélkül. Ez a gondolat a platóni *metaxü* és a filozófiai krisztológia ötvözésének modern megjelenése. Simone Weil *metaxük*nek nevezi a nem végső, hanem közbülső értékeket, melyek közvetítenek az ember és a végső, transzcendens valóságok között: „Ez a mikrokozmosz, a világ mása. Krisztus – Szent Tamás szerint. Az Igaz Platón *Államában*. (...) Az ideigtartónak nincs értelme, csak a lélek által és a lélekért, de nem keveredik a lelkiekkel. Az ideigtartó: híd, *metaxü*.”²⁸

Mária, a szükségszerűségtől vezérelt teremtett világ eredendő áttetszőségének, engedelmisségének megtestesítője a Teremtés egészeként, a dekreáció *par excellence* emberi formájaként jelenik meg a *La Connaissance surnaturelle*-ben:²⁹

„A víz és a tűz egysége a vérben Atya és Fiú egysége a Szentháromságban. A víz Mária, a tűz a Szentlélek, a vér Krisztus. Isten, Mária és Krisztus az ő emberségében olyan hármasságot alkotnak, amely annak a bizonyos másik háromságnak a képe. A tenger, Uránosz magja, égi Aphrodité. (...) Krisztus anyja, a teremtés egésze. Mária a Teremtés megfelelője. Innen a Szeplőtelen Fogantatás. (...) A víz a teremtés eredendő tisztaságának és engedelmisségének képe.”³⁰ Az életműben másutt a fogyó, majd növekvő hold, még a Simone Weiltől sem idegen asztrológiai értelemben is vízszerű asszociációkat keltő bolygó kerül az engedelmisség, az önátadás sok hagyományban ismert képével, a vízzel szemantikai összefüggésbe.

Konklúzió

Miként a fenti szövegekből is jól látszik, Simone Weil rengeteg képpel él, s a róluk való kritikai beszédet is legtöbb esetben uralják ezek a képek. A neoplatonista alapon álló Simone Weil megkülönböztet „jó” és „rossz” képet. A rossz kép az énkiterjesztésből adódik (éber

²⁷ „En Dieu l’universel et le particulier sont identiques. Ici-bas ils sont enfermés ensemble sous clef par une harmonie. L’Incarnation est cette harmonie.” (Simone Weil: *La Connaissance surnaturelle*, i. m., 251.)

²⁸ Simone Weil: *Jegyzetfüzet*, Budapest, Új Mandátum, 1993, 91 (Jelenits István fordítása).

²⁹ Simone Weil: *Œuvres complètes VI. 4*, Paris, Gallimard, 2006, 115.

³⁰ Uo., saját fordításomban.

álmom, mentális kép), melynek során bálványokat alkotunk. A jó képek, az „ikonok”, a vallásos, a misztikus és a népi hagyományokban átörökített képek, amelyeket ha szeretettel és figyelemmel szemlélünk, gyógyító erővel bírnak, kigyógyítanak minket a bálványimádásunkból.³¹ A modern pszichológia, még a transzperszonális pszichológia is,³² vagy akár a pszichiátria bizonyos képviselői valószínűleg megkérdőjeleznék a személyes és személytelen ilyen különválasztását, hiszen példának okáért a katatim képélmények során tapasztaltak, vagy akár a jungi kollektív tudattalan, mely átszüremkedik a személyes tudattalanba, ellentmondani látszanak ennek a vegytiszta elkülönülésnek.

Másrészről a korai Weil istenről való gondolkodása a filológus gondolkodóé. Merítési köre rendkívül szerteágazó, messze túlmutat az európai hagyományon. 1938-as misztikusnak nevezhető Krisztus-tapasztalata után szociális elkötelezettsége méginkább nő, a szerencsétlenségnek mélyebb értelmet tulajdonít: „Cette expérience m’a permis par analogie de mieux comprendre la possibilité d’aimer l’amour divin à travers le malheur. Il va de soi qu’au cours de ces offices la pensée de la Passion du Christ est entrée en moi une fois pour toutes.”³³ („Ez a tapasztalat lehetővé tette számomra, hogy az analógia segítségével megérthessem, hogyan lehetséges a szerencsétlenségen [melyet Weil megkülönböztet a múltó *souffrance*-tól] keresztül szeretni az isteni szeretetet. Magától értetődik, hogy a misék alatt Krisztus szenvedésének gondolata örökre belém költözött.”) Vagyis a *malheur*ben villan fel Isten szépsége. A kései töredékekben azt olvassuk, hogy az öröm az örökkévaló összetevőt erősíti az életünkben, míg a fájdalom az időtényező uralmát. A fájdalomon történő átjutás miért tesz érzékenyebbé a szépség iránt? – teszi fel Simone Weil a kérdést. Az örömről vágyakozástól való megszabadulás, akár csak a fájdalom elfogadása elvisz minket az idő határára, az örökkévalóságba. „Nem kell hinnünk az örökéletben, mert annak egyedüli bizonyítékai az örökéletnek itt lent megtapasztalható előérzetei [*pressentiments*]. És ezek elegendőek.”³⁴

Simone Weil, a 12 évesen már ógörögül olvasó filológus, aki alig éri meg 34 éves korát, eljutott és eljuttatott bennünket a vallásfilozófia határára, oda, ahol a teológiával és a misztikával érintkezik. Töredékekben fennmaradt és azokból kibontható gondolatrendszerét kétségkívül a hit világához vezeti a solesmes-i közvetlen Krisztus-tapasztalás. Írásai nemcsak

³¹ Vö. Wanda Tommasi: *La splendeur du visible: Images et symboles chez Simone Weil*, in Mireille Calle-Eberhard Gruber (szerk.): *Simone Weil, La passion de la raison*, Paris, L’Harmattan, 2003, 91.

³² L. Bagdy Emőke–Mirnic Zsuzsa–Nyitrai Erika: *Transzperszonális pszichológia és pszichoterápia*, Budapest, Kulcslyuk Kiadó, 2011.

³³ Simone Weil: *Attente de Dieu*, i. m., 37.

³⁴ Uő.: *Œuvres complètes VI. 4*, i. m., 104-105.

a metafizika, hanem a Vallás Istenéről is szólnak: a Teremtőről, az imában megjelenőről, vagyis a vallási tudat intencionális tárgyáról. Ez az intencionális tárgy az ő gondolatrendszerében azonos a metafizika tárgyával, a léttel, az igazzal. Eklatáns példáját adja annak, hogy nem kell süketnek lenni ahhoz, hogy valaki a zenéről érvényesen (tudományosan) beszélni tudjon. A francia filozófiai kánon fővonalához képest mellékágként, a Jules Lagneau-tól és tanárától, Alaintól is inspirálódó, mégis látenszen ható, eredeti gondolkodásának útja több ponton keresztezte az Elkülönülttel, a Szenttel, a Vallás Istenével való közvetlen találkozást. Ugyanakkor a misztikus tudat elkülönítettségéből, mely a vele egyoldalú és önzetlen kapcsolatban álló transzcendencia műve, nem képes minden esetben előhívni a fogalmat.³⁵ Zsidósága és kereszténysége között félúton olyan következtetésekre jut, mint hogy „Izráel a nemzeti fétisnek az Isten nevet adta. Ezzel szemben Krisztus számára Isten lesz az egyedüli bálvány. (...) ez két egymással ellentétes mozgás: a bálványunkból Istent csinálni, vagy Istent tenni a bálványunkká.”³⁶ A héber bálványimádás fogalmát a mozdulatlan anyagnak mint a tökéletesség tökéletes képének magyarázatával indokolja.³⁷ Simone Weil úgy érti Platón, Alain nyomán, és Durkheim vallásos érzületével összekapcsolva, hogy a társadalmi és a vallásos érzületet hasonlónak fogja fel: az egyén imádja a kollektív valóságra jellemző hatalmat és erőteljességet mint saját erőit meghaladó jelenséget akként, hogy a szociológiai tény az individuum által interiorizált *vallásos érzület* lesz.³⁸

³⁵ Vö. Vető Miklós: *A teremtő Isten, Vallásfilozófiai tanulmányok*, Kairosz, 2001, 187.

³⁶ Simone Weil: *Œuvres complètes VI. 4*, i. m., 247.

³⁷ Uo., 343. „La perfection qui nous est proposée, c’est l’union directe de l’esprit divin avec de la matière inerte. De la matière inerte qu’on regarde comme pensante est une image parfaite de la perfection. C’est là une justification de ce que les Hébreux nommaient l’idolâtrie. Mais quelque chose qui n’a pas figure humaine vaut mieux qu’une sculpture; ainsi une pierre, du pain, un astre. Si on se représente un esprit lié au soleil, c’est là une parfaite image de la perfection.”

³⁸ Gabellieri: i. m., 212. L. még Simone Weil Perrin atyának 1942. január 19-én írt levelét (*Attente de Dieu*, i. m., 16.)

Bibliográfia

Források

- BLONDEL, Maurice: *L'Action: essai d'une critique de la vie et d'une science de la pratique*, Paris, Alcan and Presses Universitaires de France, 1893.
- HERBERT, George: „Love (III)”, in Uő.: *The Complete English Works*, ed. Ann Pasternak Slater, New York, Everyman's Library, 1995.
- MALLÁSZ Gitta: *Az angyal válaszol*, Budapest, Fekete Sas, 2010.
- WEIL, Simone: *Attente de Dieu*, La Colombe, Editions du Vieux Colombier, 1950.
- WEIL, Simone: *La Connaissance surnaturelle*, Collection Espoir, Paris, Gallimard, 1950.
- WEIL, Simone: *Intuitions pré-chrétiennes*, Paris, Fayard, 1985 (1951).
- WEIL, Simone: *La Pesanteur et la grâce*, Paris, Plon, 1988.
- WEIL, Simone: *Jegyzetfüzet*, ford. Jelenits István, Budapest, Új Mandátum, 1993.
- WEIL, Simone: Elállni az útból, in Uő.: *Jegyzetfüzet II*, Új Mandátum, 1994.
- WEIL, Simone: *Œuvres complètes VI.1, Cahiers 1933-septembre 1941*, Paris, Gallimard, 1994.
- WEIL, Simone: *Œuvres complètes VI. 4*, Paris, Gallimard, 2006.

Szakirodalom

- BAGDY Emőke–MIRNICS Zsuzsa–NYITRAI Erika: *Transzperszonális pszichológia és pszichoterápia*, Budapest, Kulcslyuk Kiadó, 2011.
- GABELLIERI, Emmanuel: *Être et don*, Louvain-Paris, Editions Peeters, 2003.
- GUTBROD Gizella–SEPSI Enikő (szerk.): *Simone Weil – filozófia, misztika, esztétika*, Budapest, Gondolat, 2011. (*Simone Weil – Philosophie, mystique, esthétique*, Archives Karéline, 2012.)
- TOMMASI, Wanda: La splendeur du visible: Images et symboles chez Simone Weil, in CALLE, Mireille–GRUBER, Eberhard (szerk.): *Simone Weil, La passion de la raison*, Paris, L'Harmattan, 2003.
- VETŐ Miklós: *A teremtő Isten, Vallásfilozófiai tanulmányok*, Kairosz, 2001.
- WRIGHT-BUSHMAN, Katy: A Poetics of Consenting Attention: Simone Weil's Prayer and the Poetry of Denise Levertov, in *Christianity and Literature*, Vol. 62, no. 3 (Spring 2013).